

Katalog izložbe

Biljana Albahari
Sanda Rezinović

Stradanja
publike
o Holokaustu

Beograd, 2017.

Naslov
Pisanje stradanja: vodič kroz publikacije o Holokaustu
Katalog izložbe

Autorke
Biljana Albahari
Ornela Rezinović

Dizajn i prelom
Ornela Rezinović

Izdavač
B. Albahari

Mesto i godina izdanja
Beograd, 2017.

Štampa
B. Albahari

Tiraž 15

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

341.485(083.824)
766:341.485(083.824)

АЛБАХАРИ, Биљана, 1962-
Pisanje stradanja : vodič kroz publikacije o Holokaustu : katalog izložbe / [autor] Biljana Albahari, Ornela Rezinović. - Beograd : B. Albahari, 2017 (Beograd : B. Albahari). - 1 deplijan (20 str.) : ilustr. ; 25 cm

Tiraž 15.

ISBN 978-86-920987-0-3
1. Резиновић, Орнела [автор], 1968-
а) Холокауст - Плакати - Изложбени каталоги
COBISS.SR-ID 231564044

Regionalni naučni centar Instituta za filozofiju i društvenu teoriju u Novom Sadu, projektom „Sećanje na Holokaust“, organizovao je niz događaja čiji je osnovni cilj podizanje svesti o istoriji nasilja i njenim posledicama, kako kada je reč o stradanju bez presedana jevrejske zajednice tokom Drugog svetskog rata u svetu, tako kada se radi o „trusnom“ i „osetljivom“ tlu Vojvodine i Srbije. Multižanrovska i multimedijalna, otvoreno strukturirana model događaja „Sećanja na Holokaust“, angažovao je prevashodno akademske istraživače iz različitih oblasti humanističkih nauka, ali i šиру javnost, naročito školsku i studentsku populaciju. Organizatori projekta su se rukovodili načelom da razvoj istorijske samosvesti i kritička autorefleksija na presudan način mogu doprineti interkulturnom dijalogu i unapređenju strategija solidarnosti. Celokupno zbivanje otpočelo je otvaranjem izložbe o Holokaustu 18. aprila, a završilo se na Dan sećanja na žrtve Holokausta, genocida i drugih žrtava fašizma u Drugom svetskom ratu, državnim praznikom koji se u Srbiji obeležava 22. aprila svake godine i koji je posvećen sećanju na Srbe, Rome i Jevreje koji su stradali u masovnim zločinima tokom Drugog svetskog rata u nacističkoj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i u okupiranoj Jugoslaviji.

Glavne aktivnosti u okviru ovog projekta:

Naučna konferencija „Holokaust i filozofija“

Imajući u vidu činjenicu da je Holokaust odigrao suštinsku ulogu u refleksijama mnogih dvadesetovekovnih mislilaca, celodnevnom konferencijom posvećena je pažnja već postojećim filozofskim interpretacijama Holokausta, ali i tematizovani oni njegovi aspekti koji su do sada ostali izvan filozofskog vidokruga. Učesnicima konferencije je sugerisano da naročiti akcenat stave na teškoće reprezentacije Holokausta: i umetničke i filozofske. Utoliko je namera konferencije razmatranje koliko konceptualnih toliko i čulnih predstava Holokausta i, posledično, saznajnih i moralnih dimenzija njegovog razumevanja.

Seminari i javna predavanja

Institut za filozofiju i društvenu teoriju ima bogatu tradiciju u pogledu organizovanja seminara sa međunarodno priznatim naučnicima. Na tragu te tradicije, ovaj program je zamišljen kao gostovanje stručnjaka i

upoznavanje domaće akademske i šire javnosti sa savremenim stanjem izučavanja Holokausta.

Javna tribina istoričara

Cilj tribine, u kojoj učestvuju istoričari čije polje istraživanja uključuje istoriju Holokausta i život Jevreja između dva svetska rata, jeste prezentovanje društvenih, ekonomskih, političkih i kulturnih faktora koji su ga omogućili. Namena je da se izloži što je moguće više aspekata Holokausta, od metoda istrebljenja do odgovornosti domicilnog stanovništva i domaćeg kvislinškog aparata.

Konferencija „Obrazovanje o Holokaustu: utopija ili šansa”

Kroz rad sa učenicima i studentima i kroz prateću konferenciju, uz pomoć nastavnika, odnosno predstavnika Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, te nekoliko nevladinih organizacija, predstavlja se i nudi pregled pravaca i dosadašnjih aktivnosti u okviru obrazovanja o Holokaustu, naročitu pažnju posvećujući učincima.

Obrazovni dan sa učenicima „Lekcije za budućnost”

Primarna aktivnost su rad sa učenicima na interaktivnim časovima i razgovor sa novosadskim i beogradskim Jevrejima koji su preživeli Holokaust. Oživljavanje sećanja je usmereno prevashodno na učeničku i studentsku grupaciju, ali je otvoreno i za sve učesnike i posetioce Dana Sećanja.

Izložba “Pisanje stradanja: knjiga o knjigama”

Iako je, objektivno, broj Jevreja na prostoru Srbije, a pogotovo posle Drugog svetskog rata, bio relativno mali u odnosu na ukupnu populaciju, a danas skoro i zanemariv, činjenica je da su Jevreji počev od 19. veka do danas, dali značajan doprinos i ostavili vidljiv trag u kulturi, istoriji i u mnogim oblastima javnog, ekonomskog, političkog, inovativnog pa konačno i patriotskog života savremenog srpskog društva. Zato je i evidentno da je ukupno interesovanje šire, u ovom slučaju srpske javnosti, uvek bilo nesrazmerno veće za jevrejske teme nego što bi se to moglo očekivati.

Ne ulazeći u motive ili povode tog interesovanja, činjenica je da se veliki broj knjiga koje se odnose na Holokaust objavljuje i objavljuje u Srbiji. Zanimljivo je i da autori tih knjiga nisu nužno samo iz jevrejskog naroda. Naprotiv, brojni su i drugi autori koji su svoj rad, izučavanje i pisanje posvetili upravo temama koje se tiču Jevreja. Ovo se odnosi kako na autore iz Srbije, tako i na strane, kod nas prevođene autore.

Cilj izložbe je da se jednim savremenim, a temi odgovarajućim dizajnerskim rešenjem, na upečatljiv način predstavi izbor knjiga koje su o Holokaustu štampane u Srbiji. Autorke se nadaju da su na taj način uspele da usklade zahteve profesionalnog izraza i neophodnog pijeteta primerenog težini teme.

Izložbeni plakati tematski i hronološki prate odigravanje Holokausta: počinju od spaljivanja knjiga i Kristalne noći u nacističkoj Nemačkoj, preko nastajanja sabirnih centara, stratišta i internacijskih i koncentracionih logora, ilustruju masovno uništenje jevrejskog naroda. Kroz individualne slike, lične i porodične priče, istoriografske dokumente i arhivsku građu svedoči se o jednom od najvećih zločina u istoriji čovečanstva. Deo izložbe koji se odnosi na posleratni period govori o hvatanju počinitelja ratnih zločina, pravednicima koji su pomagali jevrejskim porodicama da prežive racije i progone, tumačenju Holokausta, kao i o pedagoškom radu na izučavanje Holokausta.

Ova izložba knjiga o knjigama o Holokaustu takođe je vođena idejom da je ne samo umesno nego i neophodno kontekstualizovati njihov razlog, smisao, povod, cilj. Sve te knjige postavljaju slična pitanja – ima li opravdanja, a onda i „razumnog“ objašnjenja za Holokaust; može li se tumačenjem krivotvoriti njegova „istina“ i nije li možda svako tumačenje ogrešenje o nju; šta posle njega, kako živeti sa njegovim tragičnim iskustvom.

S obzirom da najvećeg broja članova predratne jevrejske zajednice više nema, prezentovanjem ovakve građe, životi i slike nekoliko generacija Jevreja koji su živeli ili još žive na ovim prostorima, kao i zajednica kojoj su pripadali, postaju vidljiviji i dostupniji i široj zajednici, kao i stravični zločini i genocid koji su nad njima učinjeni. Zbog toga i ova izložba treba da doprinese dodatnom osvetljavanju Holokausta u Srbiji, kao i daljem promovisanju i očuvanju jevrejskog nasleđa.

„OVO JE BILA PREDIGRA SAMO,
TAMO GDE SPALJUJU KNJIGE
NA KRAJU ĆE SPALJIVATI I LJUDE”
Hajnrih Hajne

Opernplatz, Berlin, Nemačka, 10. maj 1933.

KRISTALNA NOĆ
KRISTALLNACHT
REICHSKRISTALLNACHT
POGROMNACHT

početak

beginning

der Beginn des Holocaust

BORSKI RUDNICI (od 1942) STARO SAJMIŠTE
BANJICA JUDENLAGER SEMLIN (1941-1944)

(Prihvati logor Dedinje, jul 1941 - novembar 1944)

Koliko je potrebno
LEDINE (septembar 1941) CRVENI KRST U NIŠU (1941-1944)

(Prihvati logor Niš - Anhaltelager Nisch)

JABUKA (Stratište kod Pančeva, 1941-1944)
da čovek,

JAJINCI (jul 1941-1944) pod plaštom

TOPOVSKE ŠUPE (Autokomanda, Beograd, 22. avgust 1941)

SREMSKA odanosti poslu
MITROVICI (od 1941) ŠABAC (kraj jula 1941)

ZASAVICA (Mačva) i naciji,
SMEDEREVSKA PALANKA (1940. i 1942-1944)

NOVOSADSKA RACIJA izgubi
(južna Bačka, 21-23/30. januar 1942)

BAČKA TOPOLA SUBOTICA svaku
BAJA SEGEDIN (26. april 1944)

ljudskost?

U vreme potopa, zemlja ne postoji.

Ko je to mogao da zna?

Život je ionako zavaravanje, u ratu ili miru, svejedno.

Uvek je to isto grčevito nastojanje da se opstane
malo duže nego što je predviđeno.

Prisutan ili odsutan, Bog je surov,
nema u njemu stvarne milosti.

Kada žmuri, on žmuri, i ništa se tu ne može učiniti.

Duše se okupljaju oko njega,
glasovi im nadolaze kao zvuk zvončića,
a Bog samo odmahuje rukom.

Isto je tako odmahnuo rukom i Gec, ili Majer...

DUŠEGUPKA
GASWAGEN

GLAVNI GRAD NOVE JUGOSLAVIJE
OSLOBOĐEN JE 20. OKTOBRA 1944.
LOGOR JASENOVAC JOŠ UVEK RADI
KAO TVORNICA SMRTI
SA PUNIM KAPACITETOM
JOŠ DUGIH I KRVAVIH ŠEST MESECI,
DO 22. APRILA 1945.

JASENOVAC

BEOGRAD Staro Sajmište

transport KLAODOVO

a SUBOTICA se pravila
kao da je sve u redu

BAČKA

NOVI SADracija

ZEMUN

PIROT SRDEM ŠABAC

lager NiŠ crveni krst

PANČEVO

BORudnici jabuka

JASENOVAC

geografija pogibelji

AUSSCHWITZ

Jednog dana sam uspeo da se pridignem,
pošto sam skupio svu snagu.
Želeo sam da se pogledam u ogledalo
koje je visilo na zidu preko puta mene.
Nisam video svoj lik još od izlaska iz geta.
Sa dna ogledala me je posmatrao leš.
Zauvek sam sačuvao njegov pogled
u svojim očima.

Eli Vizel

Ne želim živeti uzalud,
kao većina ljudi.
Želim biti korisna
i donositi zadovoljstvo
svim ljudima,
čak i onima
koje nikada nisam upoznala.
**Želim nastaviti živeti
i nakon smrti!**
Ana Frank
(Annelies Marie Frank)

SERBIEN IST JUDENFREI

dokumentovanje užasa

"Oslobodeno od Jevreja"

bio je nacistički izraz za područje očišćeno od Jevreja za vreme Holokausta.
Prema knjizi Valtera Manošeka, „Serbien ist Judenfrei“ (R. Oldenbourg Verlag München 1993),
Srbija je, posle Estonije, prva okupirana evropska zemlja, u kojoj je do početka 1942. postignuto
"konačno rešenje jevrejskog pitanja".

„Malatanku za ovu vremena dobro je našao nekoliko godina tako da se lepo preseže svaki i usto stvari se mogu čuti u skladu s vremenom kada sam vredio njihove bate i prete da dolaze na blagdan pravobraćenja i „članak“ napisale je da želite. Kada su učenici presežili ovu prvu kapitulu ih hvaleći i pohvalujući učili su se učiti da

**Nemam boku i deku
de Lirion**

Nemam boku i deku,
Nemam boku i deku.
Nemam boku i deku,
Nemam boku i deku.
Nemam boku i deku
da ne mogu se obraziti boku mi je uskrs za delja.
Nemam boku i deku mi viseva svi vole i vise statice.

Nemam bok da mi usta lade da zame u rati za kulu za Sabel
I udeku, konjanom u ruci, srebrnom pljetenju, i uku hadu je mes u jedan tijera.

Nemam bok da mi usta lade da zame u rati za kulu za Sabel
I udeku, konjanom u ruci, srebrnom pljetenju, i uku hadu je mes u jedan tijera.

Kako bi moglo krenuti na očekivanje svih - ili
Kako - niti u kojem je svjetluštu topila - ili
Ko će se vrede baviti za putem i zaprijeću te sećanja.

Naravno, niko, da me vredi na pravočište želje li tu početi,
iskov me će vrtići kvalitativnim.

Naravno, nisam da me poznam na prijateljskoj ravnici, no, no, no, onda
neću imati sruži jed, i neću imati do izgovoriti i da mi aplauzim.

Naravno, niko, da me pozovu i da mi daju ovlasti, nešto bi nije bilo potrebno.

Nikog nemam da stane bez moje vlastne i moja smrť i da me budi, overuje govorac.
Nemam vlastni život, nema mi vlastni telos. Sloboda.

Ne smem dobiti u svoju komoru, boljim i interesantijim riječima.

Vremena nijesu tako da je možemo teško razmatrati. Eta je takođe vremena kada se ne mogu dobiti, ne posjetiti i organizirati lječenje.

Ne mogu se vratiti u vreme kada su ljudi u svom vremenu mračni.

Nemogu vratiti vreme kada su ljudi u svom vremenu crni.

Nemogu vratiti vreme kada su ljudi u svom vremenu crni.

66

~~„Glossaria sunt de posteriori studiis et hinc non obstante et Sylloge certiori omnia. Tali sunt preterea Hesychius”~~ ~~etymologica sive Hesychius. Tali sunt deinde non obstante hanc annotationem nulli deinde quicunque hinc post collationem non habent primam Glossam nisi ut eiusdem et notae cum miscentur.~~

Sergiu Bucătărian
Scriitor
D. 1953-2011

Plănuia să vă dețin,
să vă spui că nu pot să văd și să văd?
Da, în gândul meu, să văd.
Dacă, în cîndva să văd,
rezolvă o dilemă,
că nu pot să văd.
În cîndva să văd,
să văd că nu pot să văd.

~~Săptămâna 1 - Prognoza te deosebită
Pe prima noapte luna începe să se închidă.
De la sfârșitul săptămânii se întâlnește cu valurile de vînt,
Pe următoarele trei săptămâni se închide pe totdeauna.
Săptămâna 2 - Vremea este sănătoasă evită să te ușurezi
înainte de lucru și să te joacă cu vîntul. Vântul va fi puternic
în primăvara și în iunie nu va fi sănătosă.
Săptămâna 3 - Vremea este foarte călduroasă și vîntul...
Cerul este închiudător, săptămâna 4 -
Prințul îl va înțelea și îl va aduce la el.
În săptămâna 5 - Cineva îl va cumpăra.
În săptămâna 6 - Cineva îl va cumpăra.
În săptămâna 7 - Cineva îl va cumpăra.~~

D. 5. Salita da

TREĆI DEO: PUNIK RATA
Dok koment još traje

Ajeler No: 94
Tarih: 20.07.2006

THE PINE

Deli vamenni ljudi stoje
I brdiljci zisko
počeknjajući da je fivo zato
Stoje oni uvo sedanje
Na coš Šar načesta su bila
Uloženi od surane nascite
Zato što su uvali životne zene
Kakav je zapanjujući svet

4

„Bogu zo vce posna pola uci je ne panec u dečju seconde. Gledala sam veći i gledao
u dečju seconde i ne mogao se primijetiti. Ali je potom desetinu ili sedamdeset, pogledao me teže
i usmijehom i rekao mi: „Poznala ste mi o čemu želite razgovarati dok je bilo moguće. Onde vam god je moglo biti
na ovo logu, pa je vodio? Hohokum. Pustite mi se da mi ovi mlađi i stariji spomenem? Pustite
da mi spomenem starije luke i ostale u prepoznavanju Hohokuma, mlađih mlađe vre i komplika-
ljaču, da pogledam.“

Potem vas
Zaří Záře
S mordem

Jednou vše vše dělaj
O člověku vše vše dělaj?
Než někdo vše vše dělá?

Bláznivé, že když vše dělá, že se všechno zlepší.
Než někdo vše vše dělá?

Da, když vše vše dělá, že se všechno zlepší.
Než někdo vše vše dělá?

Dejte mi vše vše dělat, a všechno se zlepší.
Všechno se zlepší, a všechno se zlepší, a všechno se zlepší?

Dejte mi vše vše dělat, a všechno se zlepší.
Dejte mi vše vše dělat, a všechno se zlepší?

Označte mě za bláznivého, a všechno se zlepší.

Označte mě za bláznivého, a všechno se zlepší?

Da, když vše vše dělá, že se všechno zlepší,

"*Umo je svaki čluk u Hrvatskoj*" kaže Šimek Velicki. „*Ona je s novim mogućima. Negravida
je ustanovio nešto podobno u Hrvatskoj – novi građevi u planinskim i vodama obnovljene
u ljetnim preostavcima hrvatskih arhitekti sagradili su novog bliskog voda srušenih zgrada.*”

nu se potrivesc
cu ceea ce este
în lume. Cineva
a spus că nu există
lumea în care
nu există o lume.

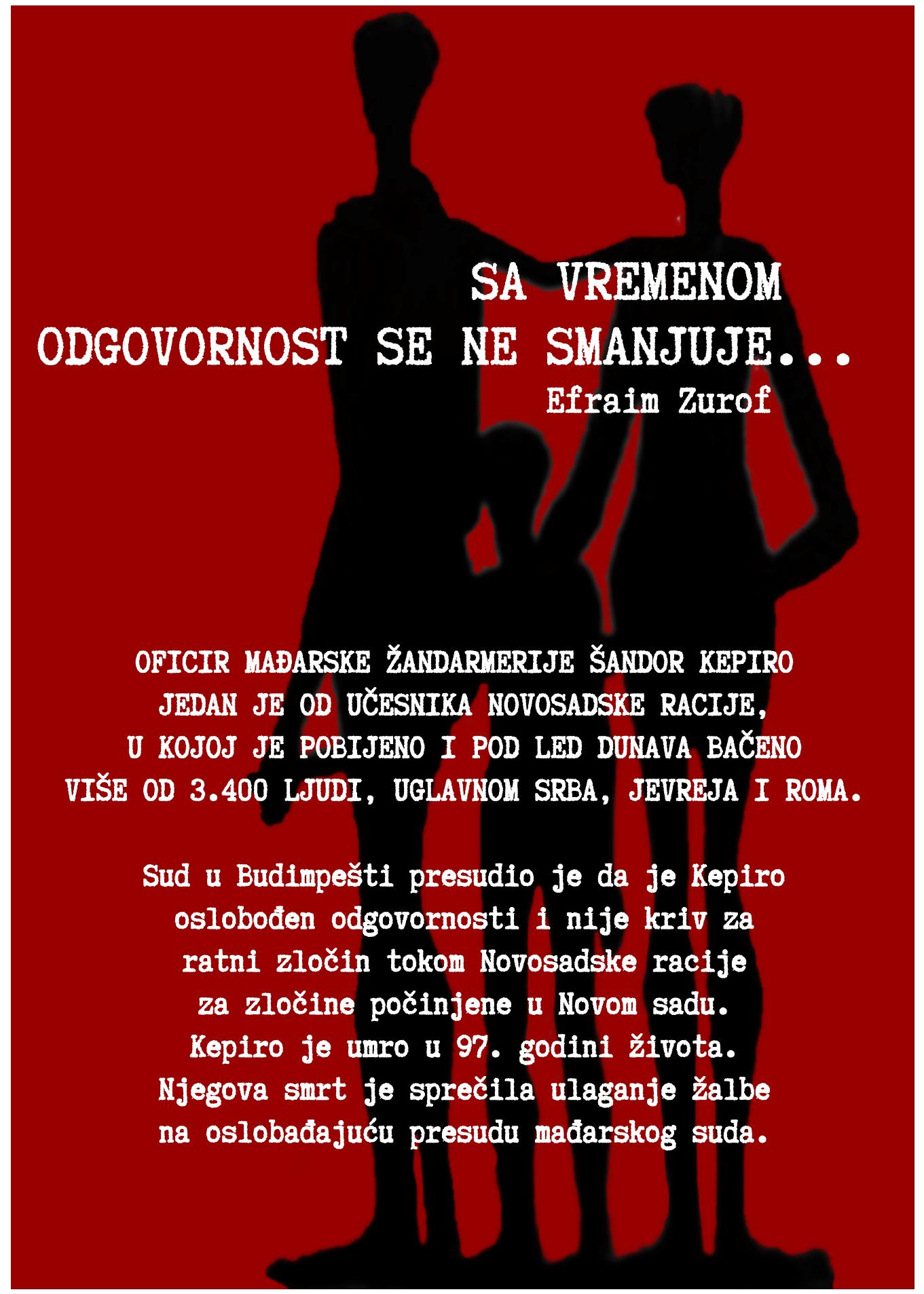
“Dit doet me ontzettend goed tekenen?”
“Ja, dat is de belangrijkste voordeel van
deze zaak te gedreigd zijn, althans
als een tekla gevoegd.”

E D U K Á C I J A O H O L O K A U S T U T R I G E N E R A C I J E G O V O R E

Z 3141

Trogodišnji Rom Fric Rihter u Aušvicu sa
tetoviranim brojem „Z 3141”.
Dete je ubijeno 23. marta 1944. godine.

**SA VREMENOM
ODGOVORNOST SE NE SMANJUJE...**

Efraim Zurof

**OFICIR MAĐARSKE ŽANDARMERIJE ŠANDOR KEPIRO
JEDAN JE OD UČESNIKA NOVOSADSKE RACIJE,
U KOJOJ JE POBIJENO I POD LED DUNAVA BAČENO
VIŠE OD 3.400 LJUDI, UGLAVNOM SRBA, JEVREJA I ROMA.**

Sud u Budimpešti presudio je da je Kepiro
osloboden odgovornosti i nije kriv za
ratni zločin tokom Novosadske racije
za zločine počinjene u Novom sadu.

Kepiro je umro u 97. godini života.
Njegova smrt je sprečila ulaganje žalbe
na oslobađajuću presudu mađarskog suda.

Izraelski parlament - Kneset, osnovao je 1953. godine
„Jad Vašem” - Muzej sećanja na žrtve Holokausta.
Hrabri ljudi širom Evrope koji su reskiralili svoje živote
u nameri da spasu barem jedan jevrejski život,
bili su osnova da se ustanovi
„Komisija za proglašenje
Pravđnika među narodima”.
Priznanja u vidu medalje i povelje
dodeljuju se isključivo nejevrejima
koji su tokom Drugog svetskog rata
spasavali Jevreje.

Misionari hrišćanstva su rekli, efektivno:
vi nemate prava da živite među nama kao Jevreji.

Zatim su svetovni vladari rekli:
vi nemate prava da živite među nama.

Nemački nacisti su na kraju proglašili svoju odluku:
vi nemate prava da živite.

Raul Hilberg
Uništenje evropskih Jevreja (1961), Uvod

